

нове на клона добивали възможност да се самообразоватъ, да стават по-умни. И за всичко това не оцелявали нито стотинка своя джебъ.

*
* *
*

Примѣрътъ заразява. Примѣрътъ на „справедливитѣ рочдалски пионери“ билъ последванъ и отъ други кооперации.

Забележителното у английската кооперация е, че тя не се ограничава само въ чисто стопански цели и планове. Тѣсно е това поле за нея. Тя се стреми да подобри, да облагороди човѣшката природа. Тя е врагъ на ограниченото, еснафското лично добруване. Тя сжщо така не вѣрва, че само съ политика ще могатъ да се премахнатъ общественитѣ злини. Тя насочва своето внимание върху издигане на общото народно образование.

Въ онова време държавата и общинитѣ не се грижели за просвѣтата на широкитѣ народни маси. Тая грижа поематъ кооперациитѣ. Поематъ я съзнателно. Чувствуватъ, че това е тѣхенъ общественъ дългъ. И разходватъ голѣми суми, за да прѣскатъ основна просвѣта срѣдъ народа, за да издигнатъ неговото духовно ниво. Кооператоритѣ си налагатъ доброволно данѣкъ — и не малѣкъ данѣкъ — за да дадатъ възможностъ на своитѣ деца да добиятъ добро образование. И затова английската кооперация заема едно отъ най-славнитѣ мѣста въ историята на народното образование въ Англия.

Държавата съзнава своя грѣхъ и бърза да се поправи. Съ законъ отъ 1870. и такъвъ отъ 1876. год. тя започва да се грижи за народната просвѣта. Голѣмъ брой общини започватъ сами да откриватъ и издѣржатъ читални и библиотеки. Както отъ страна на държавата, тѣй и отъ общинитѣ даденъ билъ голѣмъ тласѣкъ на допълнителното образование. Кооперациитѣ почувствували облекчение на товара си. Намалиха разходитѣ. И съ право. Но тѣ не затвориха очи, не заспаха предъ дълга си. Тѣ следятъ дали властитѣ изпълняватъ своитѣ задължения и чрезъ свои представители участвуватъ въ управителнитѣ тѣла на просвѣтнитѣ организации, за да пропагандиратъ своитѣ възгледи.

Отъ 1891. год. се завързаха приятелски връзки между кооперациитѣ и „дружествата за разпространение висше образование между народа“. Кооперациитѣ следѣха своитѣ членове, които посещаваха народнитѣ курсове. Членове, които издѣржаха изпититѣ съ най-добъръ успѣхъ, биваха пращани да следватъ лѣтнитѣ университетски курсове. Тѣхната издрѣжка се поемаше отъ кооперациитѣ.